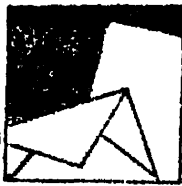

קכתבים למערכת

בס"ד, א' פ' חיים כולכם היום תשמ"ב, ירושלם עה"ק תובב"א

לכבוד העורך

אחד"ש כתר"ה כמשפט,

ברצוני לכתוב בס"ד כמה הערות על החוברת האחרונה (תמוז תשמ"ב) של אסיא¹.

קודם כל — מחאה! קיי"ל דס"ת שכתבו מין ישרף שלא להשאיר זכר למינים ולמעשיהם², וגלענ"ד דכש"כ דאין לצטט מספרם כראי לשום דבר, ועאכו"כ לדברים שבקדושה.

למאמרו של הגאון בעל ציץ אליעזר שליט"א: איני רוצה ח"ו לערער על מסקנתו הלכה למעשה, כי ודאי יתכן שיפה גמנע מלהתיר כמו שתביא מהדברי מלכיאל והחזו"א. בכל זאת מן הראוי אולי, אם כבר מפרסמים מאמר זה, להוסיף מספר הערות³.

למאמרו של הר"ר אברהם שטינברג שליט"א: נדמה לי שעם כל יופיו וחשיבותו נוטה הוא לפעמים להוציא דברים ממשמעותם.

א. מכל משמר נצור לבך — אין כאן הוכחה לידיעת חזונית הלב, כי הכוונה לבצירת הרהוריו.

ב. כל האיברים תלויים בלב והלב תלוי בכיס — אין הכוונה לכיס הלב, אלא לכיס המעות, כלומר הארנק ובעיקר הכסף שבו.

ויתברך שיפוצו מעינותיו חוצה, ואת צום החמישי יחוג עם כל בית ישראל כעתירת ידידו ותלמידו

הרב אביגדור נבנצל

תגובת העורך

ראשית אביע תודת לבבי לכת"ר על מחאתו-תוכחתו המגולה, הטובה, כאמור⁴ מאהבה מסותרת.

1 חוברת ל"ג

2 רמב"ם פ"ו מהלכות יסודי התורה הלכה ח' [גירסת כ"י ותיקן 25 ובדפוס מצטובה (שכ"ו) איתא: "מינות"]. — העורך

3 בהסכמתו של הרב נבנצל שליט"א הועברו הערותיו בנושא "הפרית מבחנה" לגוף החוברת ראה עמ' 5 — העורך.

4 משלי כ"ז, ה'.

ומאחר ומחאת מו"ר, הלכה היא⁵, הוריתי למחוק מהמהדורות הבאות (ספר אסיא כרך רביעי) את הציטוט הנזכר.

5 אמנם מעיקרא היה בדעתי שאף על כגון דא נאמר „אבל אתה למד להבין ולהורות“ (עבודה זרה מג; וראה אגרות משה לגר"מ פיינשטיין שליט"א יורה דעה חלק שני סי' קי"א, ובשדי חמד מערכת האל"ף כללים פאת השדה אות ס"ד עמ' 237) מה גם שמצינו בש"ס דילן שבת קס"ז: ובע"ז יז. (ובחסרונות הש"ס שם) איזכור דבריהם יעו"ש. אכן עתה סובר אני שעל כגון דא נאמר „בטלה דעתי“.

לכבוד העורך

שלי וברכה,

ר"ב שאלות לבירור הלכתי בנושא רפואת נשים.

1. בבירור ראשוני במסגרת המרפאה לפוריות נהוג לדרוש כבר מהתחלה בדיקת זרע מלאה של הבעל ולפעמים מבקשים בדיקה מקוטעת (היות והחלק הראשוני מכיל ריכוז גבוה יותר ותנועותיות טובה יותר של הזרעונים). כיצד הדבר מתיישב בהלכה. א. מהן המצבים שלא ייחשבו כשפיכה לבטלה; ב. באיזה אופן ניתן לדרוש מהבעל להוציא זרמתו ולאיזה סוג של כלי (זכוכית, גומי). בענין אופן האיסוף מוזכר (Fertility Sterility 33 ; 417 ; 1980) גומי מחברת Mylex Company השומר על חיוניות הזרעונים, כך שניתן להזריקם לאשה בתום הבדיקה.

2. מבחינה רפואית נהוג לפעמים, לאחר קבלת דגימת זרע מקוטעת, להשתמש בהזרקה רק מהחלק הראשון, ולפעמים מוסיפים לתוכו תרופה להשבחת תנועותיות הזרעונים. אבקש התייחסותך למצבים אלו.

3. נהוג לבצע בדיקה המכונה P.C.T. (לקיחת דוגמת ריר צוואר לאחר מגע, בדיקה הבודקת טיב הריר הצווארי וחיוניות הרזעונים ביחס לריר). כיצד מתייחסת ההלכה, באופן ספציפי לקיום המגע (בזמן הסמוך לבדיקה) ?

4. כיצד מתייחסת ההלכה לקבלת זרע מהבעל והזרעתו באופן מלאכותי לאשתו באותם מקרים שהביוץ שלה הוא בתוך ספירת שבעה ימי הנקיים, ולא ניתן מבחינה רפואית לגרום לדחיית הביוץ ?

5. רצוני שוב להעלות את נושא הדימום עקב התקן תוך-רחמי שנגיעה בו (אסיא חוב' ל"א—ל"ב, עמ' 74) אינה עונה תשובה סופית, והשאלה כיצד לנהוג לענין גדה, היזת ושכיחות הדבר מרובה מאד.

ד"ר יואל אנגלהרד

(רופא מתמחה ברפואת נשים ויולדות)

רח' מודעין 105, ר"ג

שאלתו של ד"ר אנגלטרד שייכת לאחד, משטחי ההלכה הקשים ביותר, ואחריות גדולה ותוצאות חמורות קשורות בכל הכרעה פרטית באחד מכל הדינים האלה".*

לכן נציין מראה מקום לדיון בנושא זה בספרי „אסיא” ונצרף קטע מתוך הספר „לב אברהם” המסכם את הדברים.
 „מובן שבכל בעיה המתעוררת בענין זה יש לפנות למורה הוראה מובהק, ואך ורק על פי הוראתו מותר לפעול”.*

במסגרת ספרי „אסיא” נדון הנושא בספר אסיא א, עמ' 177—178, שם הובאה תמצית הכרעתו של הג"ר אליעזר וולדינברג שליט"א בעל ציץ אליעזר, עם מראי מקומות נוספים; בספר אסיא ב, עמ' 40 הובאה תמצית דעתו של הגר"י וייס שליט"א בעל מנחת יצחק, ובעמ' 142 שם הובאה דעתו של הגרמ"ח עוזיאל וצ"ל בספרו משפטי עוזיאל. תמצית מפורטת של דעת הגר"א וולדינברג הובאה עם מראי מקומות מפורטים בספרו של ד"ר אברהם שטינברג „הלכות רופאים ורפואה”, שער ד', פרק ד'.

זו"ל ה, לב אברהם” בחלק א, פרק כ"ט, עמ' קנ"ג:

א. אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ועון זה חמור מכל עבירות שבתורה, ולפיכך לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ¹. אולם קיימים מקרים בהם יש צורך — וזאת אך ורק על פי היתר והדרכתו של מורה הוראה מובהק — להוציא זרע לשם בדיקת רופא כדי לברר אם האישה ראוי להוליד, ועל ידי כך לעמוד גם על דרכי רפואתו. והנה מצאנו מחלוקת הפוסקים אם מותר להיבדק בדרך זו: יש פוסקים המתירים², ויש שאוסרים³. עיקר

* לב אברהם, חלק א, בהקדמה לפרק כ"ו. [מאת פרופ' א. ס. אברהם, מנהל המחלקה הפנימית במרכז הרפואי שערי צדק].

1 אה"ע סימן כג סע' א.

2 שו"ת יעב"ץ ח"א סימן מג; שו"ת אחיעזר ח"ג סימן כד; שו"ת צפנת פענח סימן ו; שו"ת אבני נזר אה"ע סימן פג; טהרת ישראל סימן רמ ס"ק לט; חזו"א בספר חיי נפש ח"א עמ' פד, מובא בשו"ת ציץ אליעזר ח"ט סימן נא שער א פרק ב; שערים מצויינים בהלכה סימן קנא ס"ק א; אוצר הפוסקים סימן כג סע' א ס"ק י ויא. וראה לפרטי דינים בשו"ת ציץ אליעזר שם, ושו"ת אגרות משה אה"ע ח"א סימן ע וח"ב סימן טז, ושו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן קח או"ק ו.

3 שו"ת דברי מלכיאל ח"א סימן ע: ח"ג סימן צא, ח"ה סימן קנז: שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ו סימן עה: שדי חמד אסיפת דינים פאת השדה מערכת אישות סימן יג; הגה"ר נחמן כהנא (בעל ארחות חיים) מובא בשמו בשדי חמד שם; בעל מנחת אלעזר בתשובה בראש ספר דרכי תשובה הלכות נדה.

טעמם של האוסרים הוא הספק שמא לא תועיל הבדיקה למצוא תרופה שבעקבות לקיחתה יהיה ראוי להוליד. אולם חלקם של האוסרים האלה מתירים לקיחת זרע מרחם האשה אחרי תשמיש⁴.
 ב. וכמה צריך לשהות הבעל על שיהיה מותר לו להוציא זרע לבדיקה כזאת? יש שאומרים עשר שנים⁵, ויש אומרים חמש שנים⁶, ויש מתירים אחרי שנתיים⁷.

4 שו"ת דברי מלכיאל שם; בעל מנחת אלעזר שם; שו"ת מהר"ש ענגיל שם.

5 שו"ת מנחת יצחק ח"ג יסמן קת.

6 שו"ת אגרות משה אה"ע ח"ב סימן סז.

7 ספר חיי שעה ח"א עמ' פד בשם החו"א — מובא בשו"ת ציץ אליעזר ח"ט סימן נא שער א פרק ב.

נהוגים הלכתיים מפורטים לנוגעים לשאלות 1—4 אנו שולחים לד"ר אנגלהרד בנפרד. לשאלתו החמישית — לצערינו אין עדיין תשובה מדעית מוסמכת לשאלה, ולפיכך אין לנו ידע הלכתי נוסף על מה שפורסם עד כה.

העורך

לכבוד העורך,

צרור שלומות!

כשהגעתי לביתי לאחר שנפגשנו בירושלים עיינתי בחוברת „אסיא“ ושמתתי לראות שכתב בנושא „כל היצאין להציל חוזרים למקומם“. שמחתי היתה מייוחדת כי יצא לי לאחרונה לעסוק בנושא זה, ואי"ה בקרוב יפורסם הדבר ב„תחומין“ ג' העומד לצאת.

יש עמדי רק מקצת הערות לדבריו: (ואי"ה יוכל לעיין במה שהעליתי בסוגיא בספר כי הדברים ארוכים).

א. כתב (בסוגריים) בעמ' 18 („ומסתבר שכך הלכה גם בדינו של ר"ג במשנה בר"ה כ"א: שאילו רבן גמליאל עצמו היה רואה את הלבנה בלוד ודאי שלא היה מחלל את השבת כדי לעלות לירושלים בשעה שכבר עלו עדים מרובים, שכן לגביו לא קיים כלל חשש לעתיד וממילא אסור לחלל שבת שלא לצורך).

והנה אף שנראה סברה זו ביצאין להציל הרי בענין קדוש החודש יש מקום לומר שלא כך. בשו"ת חת"ס או"ח ס' ר"ג שהביא בענין אחר מציין לירושלמי מו"ק פ"ג ה"א ששם ישנה תוספת לשון באותו ספור של ר"ג: „...נמצאת מעכב את הרבים מלעשות מצוה“ ואף שבקרוב עדה נדחק לומר דזו אינה מצוה שהרי אין צורך בעדים אלא שהעדים הנוספים חושבים

שעושים מצוה וכדי לא להכשילן לע"ל אין למונעם מכך, אולם החת"ס חלק עליו והוכיח דווקא מצוה לכתחילה. ויסוד דבריו דבענין קדוש החדש הותרה שבת ולגבי הכל זוהי מצוה לחלל שבת. ונראה שזו שיטת הרמב"ם שכתב בקדוה"ח פ"ג ה"ד, ואפילו ראוהו גדול נראה לכל לא יאמר כשם שראינוהו אנחנו ראוהו אחרים ואין אנו צריכים לחלל את השבת אלא כל מי שיראה החדש ויהיה ראוי להעיד ויהיה בינו ובין המקום שקבעו בו ביי"ד לילה ויום או פחות, מצוה עליו לחלל את השבת ולילך ולהעיד". ודוחק לומר דזו מחשש שאולי בכל אופן לא יבואו עדים, אלא דווקא תקנה כללית לכולם ע"ש חששות העתידים להיות. ואין לומר דמי דמכיר בעצמו שלא ימנע בעתיד פטור מכך, דזו תקנה לצבור ואם יראוהו ש"מתרשל" יהיה זה מכשול לגבי אחרים בעתיד ולכן הכל חייבים ללכת. (וראה עוד שו"ת אג"מ או"ח ח"ב סי' י"א).

ב. כתב שם בהמשך: ,,2. יחידה צבאית המופעלת עפ"י פקודה ללא צורך בגיוס התנדבותי אזי תקנת ר"ג הזקן קיימת גם לגביהם... ואילו ההיתר של הרמב"ם לא קיים...".

וכן העלה הגרי"א הרצוג (התורה והמדינה ה"ו עמ' כ"ו—כ"ז, שו"ת היכל יצחק או"ח סי' ל"ב) בדונו בהחזרת גיירות משטרה בשבת ממקום הארוע.

ג. בעמ' 19 כתב ד, פשטות משמע מהסוגיא בר"ה לגבי קדוש החדש שחשש זה יפה להתיר איסורי תורה, שכן מלוד לירושלים המרחק גדול יותר מי"ב מיל". החת"ס (שם) וכן בשו"ת שאלת יעב"ץ ח"א סי' קל"ב העלו בפשטות דהתירו איסורי דאורייתא אך יש להעיר הערה עובדתית-היסטורית דכנראה כוון העדים היה ליבנה ולא לירושלים דזה היה אחר החורבן ואף שיתכן שגם המרחק מלוד ליבנה יותר מי"ב מיל אך אין זה ברור.

ד. במסקנות המאמר בעמ' 21 הציג זה מול זה את דעת החת"ס שמותר לחזור למקומם אף בעשיית איסורי תורה לעומת הגרש"ז אויערבך דלא התירו אלא איסורי דרבנן. לענ"ד היה מקום להציג יותר שיטות בכל צד כדי להקיף הענין כי ממסקנות קצרות כאלה משמע שהחת"ס עומד מול הגרש"ז אויערבך לבד ואף שבגוף המאמר נרמזו עוד שיטות והובאו בסוף עוד מקורות, הרי יש לחדד במסקנה ש: 1) רוב המפרשים והפוסקים לא פרשו ברמב"ם שיש היתר ליותר מ-2000 אמה וא"כ אין מקום כלל להתיר איסורי תורה לדידם וכן האחרונים שדנו בזאת העלו סך (נוסף על אלה שהביא): הגרצ"פ פרנק (שו"ת הר צבי או"ח ח"ב סי' י) ואילו לצדו של החת"ס הרי משמע שכך הבין הגרי"א הרצוג (שם) וכן מפורש פסק הגר"מ פיינשטיין תחומין א' שהתיר אף איסור תורה — לגסוע ברכב.

זכה להמשיך להפיץ דבר ה' בהלכות המעשיות המתעוררות.

ביקר ובכבוד

הרב מנחם ולדמן

גיד עציון

תודה לכת"ר על הארותיו המאלפות.

לענין הערה ג': קרוב לודאי שהצדק עמו. ואף כי אין הדבר מוכרח לחלוטין [ראה דורות ראשונים לגרי"א הלוי, כרך רביעי, פרק ו' (בטעות נדפס שם כפרק ז')] עמ' 458 — רלד], ברור שאין להביא את הראיה לדינא עפ"י המרחק הידוע מלוד לירושלים. עצם הערה זו יש להעיר גם על דברי התפארת ישראל על משנת ר"ה שם, פ"א משנה ו', שהיו לנגד עיני בעת הכתיבה.

לענין הערה ד': כנראה שלא הובהרה דיה מטרת מאמרי הנ"ל. בשום פנים לא היתה הכוונה לרכז שיטות ופוסקים ע"מ להגיע להכרעה הלכתית. אלא המטרה היתה לצאת מתוך עיון הסוגיא ולהגיע למסקנה הנובעת ממנה, כאשר הדעות החולקות על החת"ס הובאו אך ורק כדי למנוע רושם של הלכה ברורה ומוסכמת המתירה לחלל שבת באיסור תורה משום השש הכשלה לעתיד לבוא.

מן הראוי להוסיף כאן, שאחד מן הפוסקים המפורסמים שחלקו בתוקף על החת"ס ודבריו נדפסו, אמר לי בע"פ אחרי ראותו מש"כ הגר"מ פיינשטיין שליט"א (ואולי גם עקב עיונו במאמר הנזכר) שכיום הינו מסופק שמא עליו לחזור בו מאיסורו, ושמא מותר להלכה כדעת הגרמ"פ.

1 משנת מעשר שני, פרק ה', משנה ב'.

ואיזה רופא חכם? כל שיודע להזהיר שלא יבוא לידי חולי (אע"פ שמרפא). אבל כל שלא יודע להזהיר, אע"פ שמרפא — אין זה רופא חכם.

ספר חסידים סי' תקצ"ב